

20.05.2024

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2023/1648
Toplantı Tarihi/Sayısı : 8.2.2024/224
Karar Numarası : 2024/111
Başvuran : B. O. Ş.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM)
Muhatap Adres : Üniversiteler Mah. İhsan Doğramacı Bulv. No: 1 Bilkent/ANKARA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (ALES) uygulamasının görme engellilere uygun olmaması nedeniyle başvuranın engellilik temelinde ayrımcılığa maruz bırakıldığı iddialarına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle:

a. % 50 oranında görme engelli bir birey olduğunu ve engelli bireyler için sınav kılavuzunda belirlenen kurallara itirazının olduğunu,

b. Muhatap tarafından yapılan sınavlarda engeli nedeniyle maksimum 14 punto büyüklüğünde yazı karakterlerinin yer aldığı soru kitapçığı verilebileceğinin, daha büyük puntolu yazı karakterlerinin kullanıldığı soru kitapçığı verilmesinin kılavuz nedeniyle mümkün olmadığını kendisine iletildiğini ve talebinin kabul edilmediğini,

c. Görme engelli bireylerin okuyucu yardımı alması halinde sınav kitapçığına bakamadıklarını, bakmaları halinde sınavlarının iptal olduğunu,

ç. % 50 oranında görme engelli bir birey olduğu için okumaya alışık olduğunu, sınavı kendisinin çözmek istediğini ancak en fazla 14 punto büyüklüğünde yazı karakterlerinin yer aldığı soru kitapçığının sağlanması nedeniyle zorlanacağını ileri sürerek 18 punto büyüklüğünde yazı karakterlerinin yer aldığı soru kitapçığının verilmesini ya da okuyucu yardımı talebinde bulunulması halinde sınav kitapçığına bakabilmesine izin verilmesini talep etmektedir.

3. Muhatap ÖSYM'den alınan yazılı görüşte özetle:

a. Adayların kılavuzlarda ve ilgili mevzuatta yer alan düzenlemeleri kabul etmiş sayıldığı, adayların ilgili sınav kılavuzunu incelemesi ve kılavuzda belirtilen kurallara uyması gerektiği,

b. Görme engelli adaylara ilişkin sınav uygulamalarının ve engel durumu nedeniyle ilaç, özel bir alet, araç gereç ve cihazla sınava girecek adayların uyması gereken kuralların kılavuzda belirlendiği,

c. Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPS) hariç sınav uygulamaları arasında bir farklılığın bulunmadığı ve EKPS'de görme engelli adaylara talep etmeleri halinde 16 veya 18 punto yazı karakteri ile basılmış soru kitapçığının verildiği,

ç. Kendisine okuyucu yardımı verilen adaylara, soruların başka biri tarafından sesli okunması hususunda yaşayacakları zaman kaybının telafisi için ek süre verildiği, bu adayların görsel, grafik vb. sorulardan muaf tutulduğu, sınav değerlendirme işlemlerinin farklı yapıldığı, bu adayların soruları kendilerinin okuması durumunda herhangi bir zaman kaybı yaşamamaları adına ilave süre haklarının olacağı ve bu durumun kendilerini haksız yere aynı durumda olan diğer adayların üzerine çıkarabileceği için okuyucu yardımı alan görme engelli adayların soru kitapçıklarına bakmalarına izin verilmediği,

d. Az gören adayların büyük puntolu kitapçık talep etmeleri durumunda kendilerine 14 punto yazı karakteri ile basılmış soru kitapçığı verildiği, 14 punto yazı büyüklüğünü okumada zorluk çeken ve kitapçığı bizzat okumak isteyen adaylara, mevcut imkanlar dahilinde daha büyük puntolu yazı karakteri ile basılı kitapçık temin edilememesinden dolayı kitapçıkta yazıları okuyabilmeleri için elektronik büyüteç, masa lambası, elektronik olmayan büyüteç, prizmatik gözlük, teleskopik gözlük, büyüteç gözlüğü gibi araç gereçlerle sınav salonlarına girmelerine izin verildiği,

e. Adayın engelli sınav uygulamalarına yönelik iyileştirme taleplerinin halihazırda İdare tarafından değerlendirmeye alındığı, engelli adayların sınav hizmetlerine erişimi hususunda imkân dahilinde makul olan tüm düzenlemeleri yapmaya özen göstererek onların engellerinden dolayı bir ayrımcılık yaşamamasına izin vermemek için büyük uğraş gösterildiği ifade edilmiştir.

4. Muhatabın yazılı görüşüne karşı başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte özetle:

a. Normlar hiyerarşisi çerçevesinde usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar ile kanunların ÖSYM'nin iç mevzuatının üzerinde yer aldığı,

b. Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin (EHİS) ve 1/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un (EHK) konuya ilişkin düzenlemelerinin dikkate alınması ve "18 punto yazı karakterinde yazılmış soru kitapçığı" talebinin "makul düzenleme" kavramı çerçevesinde irdelenmesi gerektiği,

c. Muhatap yazılı görüşünde talep edilmesi halinde görme engelli adaylara EKPS'de 16 veya 18 punto yazı karakteri ile basılmış soru kitapçığı verildiğinin ifade edildiği ve "18 punto yazı karakterinde yazılmış soru kitapçığı" talebinin ÖSYM'nin kurumsal kapasitesini aşmadığı, Kuruma ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmediği ve sonuç olarak makul düzenleme olarak kabul edilmesi gerektiği,

ç. ÖSYM'nin görme engelli bireyleri tek tipleştirdiği ve engelli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda

uyarlanmış makul düzenlemeleri yapmaktan kaçındığı ileri sürülmüştür.

5. Başvurunun incelenme aşamasında görüşüne başvurulmuş Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Eğitim-Öğretim Dairesi Başkanlığının görüşü dosyaya dâhil edilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

6. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın “*Kanun önünde eşitlik*” başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...) Çocuklar, yaşlılar, özürllüleri, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. (...) Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

7. Anayasası'nın “*Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi*” başlıklı 42'nci maddesi şöyledir:

“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. (...)”

8. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun “*Tanımlar*” başlıklı 2'nci maddesi şöyledir:

“Bu Kanununun uygulanmasında; (...) f) Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi, (...) i) Makul düzenleme: Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri, (...) ifade eder.”

9. 6701 sayılı Kanun'un “*Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı*” başlıklı 3'üncü maddesi şöyledir:

“Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.”

10. 6701 sayılı Kanun'un “*Ayrımcılık türleri*” başlıklı 4'üncü maddesi şöyledir:

“*Bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır: a) Ayrı tutma. b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama. c) Çoklu ayrımcılık. ç) Doğrudan ayrımcılık. d) Dolaylı ayrımcılık. e) İşyerinde yıldırma. f) Makul düzenleme yapmama. g) Taciz. ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık. (...)*”

11. 6701 sayılı Kanun'un “*Ayrımcılık yasağının kapsamı*” başlıklı 5'inci maddesi şöyledir:

“*Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.*

Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür.

(...)

12. 6701 sayılı Kanun'un “*Kurumun görevleri*” başlıklı 9'uncu maddesinin (g) bendi şöyledir:

“*g) Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek.*”

13. 6701 sayılı Kanun'un “*İspat yükü*” başlıklı 21'inci maddesi şöyledir:

“*Münhasıran ayrımcılık yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması hâlinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir.*”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

14. 6701 sayılı Kanun'un “*Başvurular*” başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrası: “*Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir.*” hükmünü haizdir. Başvuranın dilekçesinden 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasında bulunulduğu anlaşılmaktadır. Mezkûr Kanun'un 17'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre ise: “*İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın*

düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan başvuruları kabul edebilir.”. Başvuran tarafından muhataba sunulan 10/7/2023 tarihli dilekçeyle 18 punto büyüklüğünde yazı karakterlerinin yer aldığı soru kitapçığına ilişkin talep bakımından ilgili tarafa başvuru şartı gerçekleştirilmiş ancak okuyucu yardımının sağlandığı durumlarda sınav kitapçığına bakabilmesine izin verilmesi talebinde bulunulmamıştır. Ön İnceleme Biriminin görüşünde özetle; okuyucu talep ettiği durumda sınav kitapçığına bakabilmesine izin verilmesi yönünden başvuran tarafından ilgili tarafa başvuru şartı sağlanmamakla birlikte ilgili idareden gönderilen yazıda kılavuz hükümlerine uyulmasının gerektiğinin belirtilmesinin söz konusu talebin reddi anlamına geldiği kanaatine varıldığı ifade edilmiştir. Başvuranın 10/7/2023 tarihli dilekçesine Muhatap tarafından 17/7/2023 tarihli yazıyla cevap verildiği, başvuranın Kurumumuza 4/8/2023 tarihinde başvuru yaptığı, başvuru konusu ALES-2'nin ise 20/8/2023 tarihinde düzenlendiği anlaşılmıştır. Söz konusu tarihler birlikte dikkate alındığında Kurumumuza başvuru tarihinde sınava az bir zaman kaldığı, bu nedenle başvuru tarihinde başvuranın okuyucu talebine ilişkin olarak “telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali” şartının gerçekleştiği değerlendirilmiş ve okuyucu yardımı alınması halinde sınav kitapçığına bakabilmesine izin verilmesine ilişkin talep bakımından da başvuru kabul edilebilir bulunmuştur. Bu doğrultuda başvurunun esastan incelenebilecek bir başvuru olduğu değerlendirilmesine varılmıştır.

15. Başvuru, ALES-2 bakımından geçerli olan sınav uygulamalarında başvuranın engel durumunun muhatap Kurum tarafından gözetilip gözetilmediğine ilişkindir. 2023 yılı ALES-2 Başvuru Kılavuzu incelendiğinde ALES; lisansüstü eğitime girişte, yurt dışına lisansüstü eğitim için gönderilecek adayların seçiminde, teknik öğretmenler için mühendislik tamamlama programlarında ilgili kurumların kullanacakları puanları veren bir sınav olarak tanımlanmıştır. Ayrıca araştırma görevlisi gibi çeşitli akademik personel kadrolarına atanabilmek için sayılan şartlar arasında da yer almaktadır. Bu bağlamda ALES'in eğitim ve çalışma hakları bakımından bireyler için büyük önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

16. EHİS'in “Ayrımcılık Yapılmaması ve Eşitlik” başlıklı 5'inci maddesine göre: “(...) 2. Taraf Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır. 3. Taraf Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar. (...)”. EHİS'in “Bağımsız Yaşayabilme ve Topluma Dâhil Olma” başlıklı 19'uncu maddesine göre: “İşbu Sözleşmeye Taraf Devletler tüm engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin bu haktan eksiksiz yararlanabilmeleri ve topluma tam katılımlarını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde alır. (...)”. EHİS'in “Eğitim” başlıklı 24'üncü maddesine göre: “Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanır. (...) 2. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçirilmesi için aşağıda belirtilenleri sağlar: (...) (c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır; (...) 5. Taraf Devletler engellilerin genel yüksek okul eğitimine, mesleki eğitime, erişkin eğitime ve ömür boyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer

bireylerle eşit koşullar altında erişimini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla engellilerin ihtiyaçlarına uygun makul düzenlemelerin yapılmasını temin eder.”. EHİS’in “Çalışma ve İstihdam” başlıklı 27’nci maddesine göre: “1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında çalışma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Bu hak, engellilerin, açık, bütünleştirici ve erişilebilir bir iş piyasası ve çalışma ortamında serbestçe seçtikleri bir işle hayatlarını kazanmaları fırsatını da içerir. Taraf Devletler çalışırken engelli olanlar dahil olmak üzere tüm engellilerin çalışma hakkının yaşama geçmesini yasama çalışmalarını da içeren uygun tüm tedbirleri alarak güvence altına alır. (...)”. Benzer şekilde EHK’nin “Ayrımcılık” başlıklı 4/A maddesinde engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaklanmış, eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tedbirlerin alınması gerekliliği öngörülmüş, engelli bireylerin eğitim ve öğretim ile çalışma hakları güvence altına alınmıştır. Söz konusu düzenlemeler birlikte ele alındığında engelli bireylere yönelik ayrımcı muamelelerin yapılmasının yasaklandığı, engelli bireylerin eğitim ve çalışma haklarından gereği gibi faydalanabilmeleri amacıyla ilgililere makul düzenleme yapma yükümlülüğünün yüklendiği görülmektedir.

17. EHİS’in 2’nci maddesinde, 5378 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesinde ve 6701 sayılı Kanun’un 2’nci maddesinde tanımına yer verilen "makul düzenleme" kavramı: “Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri” ifade etmektedir. Makul düzenleme yapma yükümlülüğü, hizmet sunanlar ve kamu makamları gibi yükümlülük altında olanlar tarafından engelli bireyler için söz konusu olan engellerin kaldırılması adına gerekli düzenlemelerin hayata geçirilmesi anlamına gelmektedir. Engellilerin hak ve özgürlüklerinden diğer bireylerle eşit bir biçimde yararlanmasını sağlayacak değişiklik ve tedbirleri almamak anlamına gelen makul düzenleme yapmama kavramı ise ayrımcılık yasağı bağlamında uluslararası ve ulusal hukukta kabul edilen ayrımcılık türlerinden biri arasında yer almaktadır (TIHEK, B. No:2018/3034, K. No: 2019/06, para.33).

18. Makul düzenleme yapma yükümlülüğü, talep edilen uygulamanın aşırı yük oluşturmaması halinde söz konusu olmaktadır (Engelli Hakları Komitesi, *Ayrımcılık Yapmama ve Eşitlik Hakkında Genel Yorum No: 6 (2018)*, para. 25-27). Makul düzenleme hayata geçirilirken ilgili kişilerin bireysel özellikleri ve mevcut durumun koşulları göz önünde tutularak en uygun çözümün hayata geçirilmesi gerekmektedir (TIHEK, B. No: 2021/377, K. No: 2021/253, para. 22). 6701 sayılı Kanun’un 5’inci maddesinin ikinci fıkrasında sorumlu olan kişi ve kurumların farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlü oldukları ifade edilmektedir.

19. Ayrımcılık yapmama yükümlülüğünün derhal uygulanmasını sağlamaya yönelik temel bir unsur olan makul düzenleme ile engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasının veya bunlardan yararlanmasının sağlanması hedeflenmektedir. İleriye dönük bir yükümlülük olarak makul düzenleme, engelli bir kimsenin erişilebilir olmayan durumlara veya ortamlara erişim istediği veya kendi haklarından istifade etmek istediği andan itibaren gerçekleştirilmeli, başvuru sahibi veya

sahipleri ile müzakere edilmelidir. Makul düzenleme, yükümlülük sahibinin engelli bireyle diyaloga girmesini gerektirmektedir. Makul düzenleme yapma yükümlülüğünün, engelli bir bireyin bir düzenleme talebinde bulunduğu ya da ilgili yükümlülük sahibinin söz konusu kişinin bir engeli olduğunun gerçekten farkında olduğunun kanıtlandığı durumlarla sınırlı olmadığına altını çizmek gerekir. Makul düzenleme yükümlülüğü aynı zamanda, potansiyel bir yükümlülük sahibinin söz konusu kişinin haklarını kullanmanın önündeki engelleri kaldırmak için bir düzenlemeye ihtiyaç duyabilecek bir engeli olduğunu fark etmesi gerektiği durumlarda da uygulanmalıdır (Engelli Hakları Komitesi, *Genel Yorum No:6*, para. 23 ve para. 24/b).

20. Somut olayda başvuran özetle; % 50 oranında görme engelli olduğunu, Muhatap tarafından yapılan sınavda kendisine 14 punto büyüklüğündeki yazı karakterinden büyük soru kitapçığının sağlanmadığını, okuyucu yardımı alması halinde soru kitapçığına bakamadığını, bakması halinde sınavın iptal olacağını, sınavı kendisinin çözmek istediğini ancak sınav kitapçığı puntosunun daha büyük verilmemesi nedeniyle zorlanacağını ileri sürerek kendisine 18 punto büyüklüğünde yazı karakterlerinin yer aldığı soru kitapçığının verilmesini ya da okuyucu yardımı talebinde bulunulması halinde sınav kitapçığına bakabilmesine izin verilmesini talep etmektedir. Başvuru dosyasına sunulan 1/12/2016 tarihli Engelli Sağlık Kurulu Raporu'nda başvuranın % 50 oranında görme engelini bulduğu anlaşılmıştır. Bu kapsamda engelli olduğu anlaşılan başvuranın eğitim ve çalışma hayatına erişimi bakımından önem taşıyan ALES uygulamasında Muhatap tarafından makul düzenleme yükümlülüğüne uygun hareket edilip edilmediğinin incelenmesi gerekmektedir.

21. Muhatap Kurum tarafından yapılan ALES-2'ye ilişkin başvuru kılavuzunda görme engelli bireyler için belirlenen sınav uygulamalarına göre: "*Görme engelli adaylardan okuyucu yardımı talep eden adaylara; şekil, grafik, tablo, resim gibi görsel verilerin yer aldığı sorular ile karmaşık ifade içeren sorular sorulmaz. Okuyucu ve işaretleyici yardımcı görevlisi verilerek, bu adayların tekli salonlarda sınava alınmaları sağlanır. Sınav soru ve süre miktarlarına göre belirlenen ölçüde ek süre verilir. Bu adayların soruları kendilerinin okumasına izin verilmez. Sınavda okuyucu yardımı aldığı halde soruları kendisinin de okuduğu tespit edilen adayların sınavı geçersiz sayılır. (...)*". Okuyucu yardımıyla ilgili talebe ilişkin Muhatap tarafından sunulan yazılı görüşte özetle; kendisine okuyucu verilen adaylara soruların başka biri tarafından sesli okunması hususunda yaşayacakları zaman kaybının telafisi için ek süre verildiği, bu adayların görsel, grafik vb. sorulardan muaf tutulduğu, sınav değerlendirme işlemlerinin farklı yapıldığı, bu adayların soruları kendilerinin okuması durumunda herhangi bir zaman kaybı yaşamamalarına karşın ilave süre haklarının olacağı ve bu durumun kendilerini haksız yere aynı durumda olan diğer adayların üzerine çıkarabileceği için okuyucu yardımı alan görme engelli adayların soru kitapçıklarına bakmalarına izin verilmediği belirtilmiştir. Ayrıca Kurumumuzun 27/9/2023 tarihli yazısıyla okuyucu yardımı alması halinde sınav kitapçığına bakamamasına ilişkin ALES şartlarının % 50 oranında görme engeli bulunan başvuranın engel durumuna uygun olarak belirlenip belirlenmediği hususunda YÖK Engelli Öğrenci Komisyonunun görüşü istenmiştir. YÖK Eğitim-Öğretim Dairesi Başkanlığının 27/11/2023 tarihli yazısıyla Kurumumuza iletilen görüşte; okuyucu yardımıyla ilgili olarak yükseköğretime geçişte ÖSYM tarafından yapılan merkezi sınavlar ve yükseköğretim kurumları

tarafından yapılan özel yetenek sınavları ile yükseköğretim programlarındaki ders geçmeye yönelik sınavlarda engelli bireylere yönelik sınav uygulamalarından ve engelli kontenjanından yararlanacak aday ve öğrencilerin sağlık şartlarını belirlemeyi amaçlayan ve Engelli Öğrenci Çalışma Grubu üyeleri, ilgili alan uzmanları, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ÖSYM Başkanlığının görüşleri alınarak YÖK Başkanlığı tarafından hazırlanan 8/3/2022 tarihli ve 31772 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik uyarınca adayların büyük puntolu soru kitapçığı almalarında bir sakıncanın bulunmadığı ancak adayların büyük puntolu soru kitapçığı ile aynı zamanda okuyucu yardımı alamadığı, büyük puntolu soru kitapçığı almayı okuyucu yardımı almaları durumunda ise soru kitapçığına bakamadıkları bilgisi iletilmiştir. Bu kapsamda başka kurumlarca uzman görüşlerinin alınarak benzer sınavlar bakımından da okuyucu yardımı alınması halinde soru kitapçığına bakılmamasına ilişkin sınav uygulamasına karar verildiği, Muhatabın açıklamalarından okuyucu yardımı alınması halinde soru kitapçığına bakılmamasına ilişkin sınav uygulamasının haklı ve makul bir gerekçeyle dayandığı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Muhatabın makul düzenleme yapma yükümlülüğünün doğabilmesi için % 50 oranında görme engeli bulunan başvuranın hangi somut gerekçeyle söz konusu makul düzenlemenin yapılmasına ihtiyaç duyduğu konusunda Muhatabı yeterli ölçüde bilgilendirmesi gerekmektedir. Bu konuda başvuran tarafından muhatap Kuruma yeterli bilgilendirmenin sağlandığına dair talepte bulunulduğunu gösteren bir bilginin başvuru dosyasına sunulmadığı dikkate alındığında okuyucu yardımı alınması halinde soru kitapçığına da bakabilmesine izin verilmesine ilişkin talep bakımından muhatap Kurumun makul düzenleme yükümlülüğünün doğmadığı kanaatine varılmıştır.

22. Buna karşın başvuranın 18 punto büyüklüğünde yazı karakterlerinin yer aldığı soru kitapçığının verilmesine ilişkin talebinin Muhatab tarafından karşılanmadığı anlaşılmıştır. Başvuran 18 punto yazı karakterinde basılmış soru kitapçığı talebinin “makul düzenleme” kavramı çerçevesinde irdelenmesi gerektiğini, talep edilmesi halinde görme engelli adaylara EKPSS’de 16 veya 18 punto yazı karakteri ile basılmış soru kitapçığı verildiğini ve dolayısıyla 18 punto yazı karakterinde yazılmış soru kitapçığı talebinin ÖSYM’nin kurumsal kapasitesini aşmadığı, Kuruma ölçsüz veya aşırı bir yük getirmediğini ileri sürmektedir. Somut olayda Muhatab tarafından EKPSS hariç sınav uygulamaları arasında herhangi bir farklılığın bulunmadığı ve EKPSS’de görme engelli adaylara talep etmeleri halinde 16 veya 18 punto yazı karakteri ile basılmış soru kitapçığının verildiği, bunun dışındaki sınavlarda az gören adayların büyük puntolu soru kitapçığı talep etmeleri durumunda kendilerine 14 punto yazı karakteri ile basılmış soru kitapçığı verildiği, 14 punto yazı karakterini okumada zorluk çeken ve kitapçığı kendileri okumak isteyen adaylara mevcut imkânlar dâhilinde daha büyük puntolu yazı karakteri ile basılı kitapçık temin edilemediğinden dolayı kitapçığındaki yazıları okuyabilmeleri için elektronik büyüteç, masa lambası, elektronik olmayan büyüteç, prizmatik gözlük, teleskopik gözlük, büyüteç gözlüğü gibi araç ve gereçlerle sınav salonlarına girmelerine izin verildiği ifade edilmiştir.

23. Muhatab Kurum tarafından yapılan ALES-2’ye ilişkin başvuru kılavuzunda görme engelli bireyler için belirlenen sınav uygulamalarına göre: “(...) Soruları kendisi okuyabilecek durumda olan (sınavda okuyucu yardımı talep etmeyen) ancak, Engelli Sağlık Kurulu Raporlarında Görme

Sistemi, Göz Hastalıkları, Görme Bozukluğu vb. oranı %25 ve üzerinde olan az gören adaylar ile Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporunda (ÇÖZGER) özel gereksinim düzeyi “Özel gereksinimi vardır (ÖGV)”/Özel Gereksinim Kodu “1” ve üzeri olan adaylara ek süre verilir. Bu durumdaki adaylar hariç, soru kitapçığını kendisi okuyabilecek durumda olan (sınavda okuyucu yardımı talep etmeyen) görme engelli adaylara sınavda ek süre verilmez. Soru kitapçığını kendi okuyabilecek durumda olan görme engelli adaylara, talepleri doğrultusunda 9 veya 14 punto yazı karakterinde yazılmış soru kitapçığı ile işaretleyici yardımı verilir (...)”.

24. Dosya incelendiğinde, Muhatap tarafından EK PSS'de görme engelli adaylara 16 veya 18 punto yazı karakteri ile basılmış soru kitapçığının sağlandığı anlaşılmıştır. 7/2/2014 tarihli ve 28906 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Engelli Kamu Personel Seçme Sınavı ve Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınmaları Hakkında Yönetmelik'in “Tanımlar” başlıklı 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendine göre engelli kavramı: “Doğuştan veya sonradan; bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yetenekleri bakımından engel oranının yüzde kırk veya üzerinde ve çalışabilir durumda olduğunu mevzuat hükümlerine göre alınacak sağlık kurulu raporu ile belgeleyenleri” ifade etmektedir. Bu bağlamda doğuştan veya sonradan; bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yetenekleri bakımından engel oranının % 40 veya üzerinde ve çalışabilir durumda olduğunu mevzuat hükümlerine göre alınacak sağlık kurulu raporu ile belgeleyenlerin EK PSS'ye başvurması mümkün kılınmıştır. Somut olayda EK PSS ve ALES arasında sınava başvurabilen adayların farklılıkları gözetilerek ALES bakımından başvurana 18 punto büyüklüğünde yazı karakterlerinin yer aldığı soru kitapçığının sağlanmasının ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirler arasında yer alıp almadığının, söz konusu talebin muhatap Kuruma aşırı yük yükleyip yüklemeyeceğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

25. Kurumumuza yapılan başvuruya konu olayda 16 veya 18 punto yazı karakteri ile basılmış soru kitapçığının sağlanmasına ilişkin sınav uygulamasının kendine özgü nitelikleri dikkate alınarak EK PSS bakımından özel olarak belirlendiği, YÖK Eğitim-Öğretim Dairesi Başkanlığı tarafından sunulan görüşte ALES bakımından başvurana sağlanması gereken soru kitapçığının punto büyüklüğüne ilişkin değerlendirmeye elverişli somut bilimsel kriterlerin ortaya konulmadığı, muhatap Kurum tarafından elektronik büyüteç, masa lambası, elektronik olmayan büyüteç, prizmatik gözlük, teleskopik gözlük, büyüteç gözlüğü gibi araç gereçlerle sınava girilebilmesi konusunda başvurana imkân sağlandığı, sınava girebilmesi noktasında başvuranın haklarının kısıtlanmadığı, bu açılardan başvurana 18 punto büyüklüğünde yazı karakterlerinin yer aldığı soru kitapçığının sağlanmasına ilişkin gerekliliğin ortaya konulmadığı, dolayısıyla makul düzenleme yapma yükümlülüğünün unsurları arasında yer alan gereklilik unsurunun somut olay bakımından gerçekleşmediği değerlendirilmektedir. Ayrıca muhatap Kurumun sınav güvenliğinin sağlanmasından da sorumlu olduğu açıktır. Bu çerçevede muhatap Kurum tarafından geniş kapsamlı bir inceleme ve değerlendirme yapılmaksızın 18 punto büyüklüğünde yazı karakterlerinin yer aldığı soru kitapçığının başvurana sağlanmasıyla sınav güvenliği de dâhil olmak üzere sınava ilişkin oluşabilecek bütün risklerin üstlenilmesinin muhatap Kuruma aşırı yük yükleyeceği değerlendirilmiştir. Bu nedenle muhatap Kurum tarafından makul düzenleme yükümlülüğünün ihlal edilmediği kanaatine

V. KARAR

A. Başvuruda AYRIMCILIK YASAĞI İHLALİ YAPILMADIĞINA,

B. Konu hakkında muhatap Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı'na (ÖSYM) yönelik tavsiyede bulunulmasına,

C. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

D. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

8/2/2024 tarihinde, Alişan TİRYAKİ'nin karşı oyuyla OY ÇOKLUĞUYLA, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Alişan TİRYAKİ
II. Başkan

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan
(Görevli)

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi
Ünal SADE
Kurul Üyesi
(İzinli)

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üye

Ek: 2024/111 B. O. Ş. Kurul Kararı Alişan TİRYAKİ Karşı Oyu (2 Sayfa)

21.03.2024

KARŞI OY GEREKÇESİ

Karar Adı : B. O. Ş.
Karar Numarası : 2024/111

Başvuranın, Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (ALES) uygulamasının görme engellilere uygun olmaması nedeniyle engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasıyla yaptığı başvuruda ihlal yapılmadığı yönünde karar verilmiştir. Verilen ihlal yapılmadığına dair kararın aşağıdaki gerekçelerle yerinde olmadığı kanaatindeyim:

İlk olarak; müzekkerede izah edildiği üzere başvuran, aynı Kurum tarafından yapılan EKPSS'ye girme şartlarını sağladığından bu sınava girmeye yönelik muhtemel başvurusunda somut başvuruda talep ettiği 18 punto ile basılan kitapçığa erişebilecektir. Ancak somut olayda, lisansüstü eğitime giriş ile akademik personel olarak atanabilme gibi hukuki neticeler doğuran ALES açısından başvurana gerekli makul düzenleme yapılmamıştır. Herhangi bir gerekçe sunulmadan, her sınava ilişkin farklı muamele yapılması, hukuk devletinin önemli gerekliliklerinden birisi olan idari istikrar ilkesi ile uyarlı değildir.

İkinci olarak; başvurana bazı alternatif çözümler sunulmuşsa da sunulan alternatifler kişiye hakkın en etkin şekilde kullanımını temin edememiştir. Makul düzenleme hayata geçirilirken ilgili kişilerin bireysel özellikleri ve mevcut durumun koşulları göz önünde tutularak en uygun çözümün hayata geçirilmesi gerekmektedir (TIHEK, B. No: 2021/377, K. No: 2021/253, para. 22).

6701 sayılı Kanun'un 2'nci maddesine göre; makul düzenleme bağlamında yapılacak uygulamanın mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun olması gerekmektedir. Başvuran tarafından talep edilen 18 punto ile hazırlanmış kitapçığın Muhatap tarafından yapılan başka bir sınavda kullanılıyor olması da göz önüne alındığında bu uygulamanın Muhatap açısından ölçüsüz, uygun olmayan veya aşırı mali yük getiren bir durum olduğu söylenemez. Ayrıca İdarenin yükselen standartları bağlamında bugün için yazılı eserlerde farklı puntoda baskı yapılması yetkili ve sorumlu kurumlara ağır külfet getiren bir husus değildir. Yukarıda açıklanan gerekçelerle sayın çoğunluğun görüşüne katılmamaktayım.

e-imzalıdır

Av. Alişan TİRYAKİ
II. Başkan

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu:

Adres: Mithatpaşa Cad. No: 52 06420 Kızılay-ANKARA

Telefon No : 4227800 Fax No : 4227899

e-Posta : / Kep Adresi : tihek@hs01.kep.tr

İnternet Adresi : <http://www.tihek.gov.tr/>

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu:

Adres: Mithatpaşa Cad. No: 52 06420 Kızılay-ANKARA

Telefon No : 4227800 Fax No : 4227899

e-Posta : / Kep Adresi : tihek@hs01.kep.tr

İnternet Adresi : <http://www.tihek.gov.tr/>